

Telo naše každodenné. Úvod k diskusi

Our everyday body.
Introduction to the discussion

DOI: 10.31577/EtnoRozpra.2022.29.1.08

Dominika Lešková

Acknowledgement

Vydanie príspevku bolo podporené grantom VEGA č. 1/0194/20 Morálne naratívy o náboženských a etnických skupinách vo vyučovaní vybraných predmetov na základných školách.

Kontakt / Contact

Mgr. Dominika Lešková, Filozofická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, Gondova 2, 811 02 Bratislava, Slovenská republika, e-mail: dominika.leskova@uniba.sk

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-3232-1445>

Ako citovať / How to cite

Lešková, D. (2022). Telo naše každodenné. Úvod k diskusi. *Etnologické rozpravy*, 29(1), 113-115. <https://doi.org/10.31577/EtnoRozpra.2022.29.1.08>

V odbornej literatúre sa stretávame s názorom, že ľudské telo je základným nástrojom ľudských bytostí (Soukup, Balcerová, 2011: 31). Ved' napokon, viete si predstaviť vykonať akúkoľvek aktivitu bez priameho zapojenia tela alebo jeho častí? Aj napriek tejto dôležitosti ľudského tela bolo jeho skúmanie dlhodobo mimo záujmu sociálnych a humanitných vied, zatiaľ čo dominovalo v medicínskych vedách. Situácia sa zmenila koncom 70. rokov 20. storočia, keď sa telo stalo ohniskom spochybňovania ontologických a epistemologických základov viacerých foriem skúmania zo strany sociálnych a humanitných vedcov.¹ Napokon sa v polovici 80. rokov 20. storočia sformovala samostatná oblasť skúmania *antropológia tela*, ktorá sa stala východiskom pre množstvo rozmanitých výskumov zameraných na témy súvisiace s telom a stelesnením (Mascia-Lees, 2011b: 1).

¹ K interpretácii tela v spoločenskovednom bádání v priebehu dejín pozri bližšie úvodnú štúdiu T. Bužekovej (2022).

Výskumy v tejto oblasti bádania sa zameriavajú na široké spektrum tém, ako napríklad masmediálne reprezentácie tela, rodové aspekty tela a telesnosti, telo a sexualita, transrodové otázky a queer štúdie, telo a emócie, medicína a zdravie, medikalizácia tela a sexuality, šport a pohybové aktivity atď.² Už zo stručného výpočtu tém je zrejmé, že ľudské telo je možné skúmať v nespočetných súvislostiach. Podľa M. Soukupa a M. Dvořákovéj (2016: 517-518) je väčšina odborných prác, orientovaných na túto oblasť bádania, venovaná predovšetkým štyrom hlavným témam: významom pripisovaným telu, výskumu telesných procesov, reprezentáciám tela v rámci konkrétnej kultúry alebo výskumu zmyslov. Títo autori tiež sformulovali koncepciu *antropológie tela*, ktorá problematizuje procesy modifikácie, disciplinovanosti a semiotizácie ľudského tela (Soukup, Balcerová, 2011).

V slovenskej etnológii sa skúmanie tela objavuje v 90. rokoch 20. storočia, najmä prostredníctvom už vtedy etablovanej antropológie rodu a medicínskej antropológie. Avšak aj do tohto obdobia bola téma súčasťou etnografických prác v rámci viacerých tematických okruhov,³ čo naznačuje dlhoročný záujem o danú problematiku. Dôkazom je aj skutočnosť, že redakcia predkladaného časopisu sa po piatich rokoch opäť vracia k téme súvisiacej s telom a telesnosťou. Zámerom *Etnologických rozpráv 2017/1* bolo predstaviť tematický posun vo vtedajšom slovenskom etnologickom bádani s dôrazom na tieto problémy:

- a) telo v individuálnom prežívaní jednotlivcov,
- b) telo ako sociálny fenomén – prirodzený symbol používaný vo všeobecnej schéme prírody, spoločnosti a kultúry,
- c) telo ako politický fenomén – objekt sociálnej a politickej kontroly (Hlôšková, 2017: 5).

K jednotlivým fenoménom sa vyjadrili štyria autori: M. Botiková a N. Brezovská (2017) k problematike staroby a aktívneho starnutia; M. Uhrin (2017) k deklaroványm preferenciám mužov a žien pri výbere dlhodobého partnera; M. Josephy a I. Murin (2017) ku kultivovaniu a zdobeniu ženského a mužského tela; M. Al-Absi (2017) k nahote a zahaľovaniu ženského tela z perspektívy islamského rodového diskurzu.

Ambíciou tohtoročného prvého čísla časopisu je poukázať na pretrvávajúci záujem o výskum tela a upozorniť na jeho aktuálnosť a dôležitosť v sociokultúrnom, historickom a politickom kontexte. Do diskusie o tele, telesnosti a sexualite bola oslovená sociologička a publicistka Z. Botiková a etnologička Z. Pešťanská, a to vzhľadom na ich odborný záujem o diskusné témy (Pešťanská, 2014, 2016a, 2016b) a profesijnú činnosť vykonávanú v prostredí, kde sú s danou problematikou neraz konfrontované. Ich diskusné príspevky sú rámcované nasledujúcimi otázkami:

² Ako doplnkový príklad rôznorodosti výskumov môže poslúžiť publikácia *A Companion to the Anthropology of the Body and Embodiment* editovaná Frances Mascia-Lees (2011a), ktorá prostredníctvom jednotlivých kapitol predstavuje hlavné záujmy súčasnej antropológie tela a jej príbuzných spoločenskovedných odborov.

³ K skúmaniu tela v slovenskej etnológii pozri bližšie Bužeková (2022: 21-23).

1. Akú úlohu podľa vás zohrávajú masmediálne reprezentácie, ktoré sú dnes súčasťou každodenného života všade na svete, pri výskume tela, telesnosti a sexuality?
2. Aké línie výskumu sú podľa vás perspektívne pri vyplňovaní „bielych miest“ vo výskume tela, telesnosti a sexuality, prípadne čo považujete za nekorektný, prípadne zavádzajúci postup pri výskume?
3. Aké morálne normy a stereotypy sa spájajú s telom a sexualitou v našej spoločnosti?
4. Aké diskusie sa spájajú s telom, telesnosťou a sexualitou vo verejnom a politickom diskurze na Slovensku?

Referencie

- Al-Absi, M. (2017). Ženské telo a fenomén nahoty v islamskom rodovom diskurze. *Etnologické rozpravy*, 24(1), 82-92.
- Botiková, M., Brezovská, N. (2017). Faktory aktívneho starnutia (výskum medzi ženami v Trenčianskej Teplej). *Etnologické rozpravy*, 24(1), 7-40.
- Bužeková, T. (2022). Telo ako priesečník prírody a kultúry. *Etnologické rozpravy*, 29(1), 8-35. <https://doi.org/10.31577/EtnoRozpra.2022.291.01>
- Hlôšková, H. (2017). Editoriál. *Etnologické rozpravy*, 24(1), 5-6.
- Josephy, M., Murin, I. (2017). Etnografia dvoch spôsobov vyjadrovania ženskej a mužskej telesnosti. *Etnologické rozpravy*, 24(1), 68-81.
- Mascia-Lees, F. (2011b). Introduction. In F. Mascia-Lees (Ed.), *A companion to the anthropology of the body and embodiment* (s. 1-3). Oxford: Wiley Blackwell.
- Mascia-Lees, F. (Ed.). (2011a). *A companion to the anthropology of the body and embodiment*. Oxford: Wiley Blackwell.
- Pešťanská, Z. (2014). Reprezentácie ženského tela: ženské telo v reprodukčnom procese (tehotenstvo, pôrod, popôrodné obdobie). *Doktorandská konferencia sociologie a príbuzných vied* (s. 150-162). Praha: Univerzita Karlova. <http://dx.doi.org/10.13060/12130028.2016.171.255>
- Pešťanská, Z. (2016b). „Tabuľkové tehotenstvo“ a riziko. Naratívy žien o tehotenstve. *Gender, rovné príležitosti, výzkum*, 17(1), 53-62.
- Pešťanská, Z. (2016a). Moral foundations and symbolic pollution: What do midwives say about hospitalized women? *Slovenský národopis*, 64(4), 463-485.
- Soukup, M., Balcerová, M. (2011). Antropologie těla. *Anthropologia Integra*, 2(1), 31-41.
- Soukup, M., Dvořáková, M. (2016). Anthropology of body: The concept illustrated on an example of eating disorders. *Slovenský národopis*, 64(4), 513-529.
- Uhrin, M. (2017). Fyzická atraktivita a výber dlhodobého partnera. *Etnologické rozpravy*, 24(1), 41-67.